

Mayvi Johansen

Innspill til prosjekter for fordeling av rekrutteringsstillinger med oppstart i 2023

Konstituert instituttleder ved ISV, Hans-Kristian Hernes erklærer seg inhabil i denne saken, og derfor er det påtroppende instituttleder Marit Aure som har gjort rangeringen.

Det kom inn 2 søknader som er rangert på følgende måte:

- 1: Drivkraft. Ungdom og næringsliv i klima-, miljø- og energiplanlegging for bærekraftige distriktskommuner.
- 2: Tjenstedesign (service design) som virkemiddel for innovasjon i offentlig sektor

Søknadene og instituttets vurdering ligger som vedlegg til saken.

Vennlig hilsen

Rita Johansen
kontorsjef

—

rita.johansen@uit.no
77 64 58 85

Instituttets/senterets vurdering

Prosjekttittel:	DRIVKRAFT. Ungdom og næringsliv i klima-, miljø- og energiplanlegging for bærekraftige distriktskommuner.
Strategisk forankring	Prosjektet bygger på og er knyttet til ARC (Smart Senja og De grønne øyene), en strategisk satsing ved UiT i form av et senter som har som ambisjon å bidra til omstilling for økt fornybar energi i Arktis. Det bidrar med kunnskapsutvikling og til å kople det faglige arbeidet som gjennomføres i Smart Senja-prosjektet og satsingen «De grønne øyene» i Lofoten. Prosjektet har et svært godt fundament i de strategier som UiT har for forskning og kompetanseutvikling særlig på klima, energi og innovasjon i nord. Prosjektet bidrar også til forsknings- og utviklingsarbeid i samarbeid med sentrale aktører i to regioner hvor universitetet, jfr sine strategier har ambisjoner om å være til stede og allerede har gode kontakter. Prosjektet inkluderer empiri basert på UiTs beliggenhet i nord, og skal bidra til den internasjonale forskningslitteraturen, slik strategiene peker på.
Gjennomstrømmingsevne (navn fullførte dr.gradskand.)	Forskningsgruppen har svært god gjennomføringsgrad av doktorgradskandidater med fem kandidater disputert de siste tre år innenfor 6-års regelen: Martin Sollund Krane, Åshild Lockert, Jonas Stein, Beate Steinveg, Karoline Jacobsen Kvalvik (de tre siste med levering av avhandling innenfor 4 år).
Forankring i fagmiljø	Prosjektet er meget godt forankret i internasjonalt publiserende fagmiljø i statsvitenskap og samfunnsplanlegging og kulturforståelse i tillegg til at det er forankret i ARC-senteret (Smart Senja og De grønne øyene), som er en strategisk satsing ved UiT. Forskningsmiljøet deltar i utvikling av forskningsfronten på området.
Rekrutteringsgrunnlag	Beskrives som solid og godt
Kvalitet på søknaden (herunder evaluering av prosjekt/fagmiljø)	Søknaden har fått gjennomsnittskarakteren 6 svært god, og svarer svært godt på kriteriene i følge Norges forskningsråds vurderingspanel. Prosjektet beskrives som nyskapende og tar utgangspunkt i distriktskommunenes utfordringer og muligheter. Prosjektet mobiliserer nye grupper (ungdomsforskere og næringsaktører). Det fokuserer på samskaping i kommunenes arbeid med klima-, miljø- og energiplaner og kan bidra til nye perspektiver og tiltak i klimapolitikken. Søknaden beskrives som moden og modig, og bygger på relevant og oppdatert kunnskap. Søknaden er godt gjennomarbeidet, og tar i bruk innovative verktøy. Fagmiljøet, prosjektledelsen og forskergruppesammensetning vurderes av panelet som imponerende bredt og relevant. De samarbeid også bredt og målrettet med ulike aktører fra privat og offentlig sektor,
Forslag til veileder(e)	Prof Torill Ringholm (hovedveileder)
Instituttets rangering av søknaden	Søknaden er meget godt strategisk forankret i UiTs strategier med fokus på klima, miljø, samskaping med ulike offentlige og private aktører i landsdelen. Den er innovativ. Søknaden er forankret i et godt fagmiljø, bestående av to miljøer ved ISV som i tillegg er sentrale i ARC, UiTs strategiske senter. Fagmiljøet har vist seg i stand til å utdanne doktorgradsstudenter. Prosjektet er evaluert av NFR og

	fått karakteren 6 svært god og har fått eksterne midler og fremstår som svært godt gjennomarbeidet, aktuelt, viktig og gjennomførbart. Søknaden rangeres som nr 1 fra ISV.
--	--

DRIVKRAFT. Ungdom og næringsliv i klima-, miljø- og energiplanlegging for bærekraftige distriktskommuner.

Bakgrunn

Denne stipendiatstillingen skal knyttes til prosjektet «*DRIVKRAFT. Ungdom og næringsliv i klima-, miljø- og energiplanlegging for bærekraftige distriktskommuner.*» Formålet med prosjektet er å studere hvordan innovative former for samskaping i kommunal klima-, miljø- og energiplanlegging bidrar til fornybar-samfunnet i distriktskommuner. DRIVKRAFT har fått støtte fra Norges forskningsråd innenfor ordningen med innovasjon i offentlig sektor.

Klima- og energiplanlegging samt klimatilpasning er en pålagt oppgave for kommunene. Noen innarbeider slike hensyn i kommuneplanen, andre utarbeider særskilte klima-, miljø- og energiplaner (KME). Første generasjons KME viste seg å være svake som styringsdokumenter. Bevisstheten om klima- og energispørsmål har blitt betydelig sterkere de siste årene. De politiske ambisjonene er tydeligere (Paris-avtalen), og kommunene har fått et klarere ansvar i klimasammenheng siden disse planene ble utarbeidet. Samtidig har spørsmålet om ny fornybar energi gitt bedre muligheter for klimaomstilling, men også lokale utfordringer. En vesentlig utfordring i plan- og omstillingsarbeidet er å engasjere befolkningen og det lokale næringslivet for å definere mål, utvikle tiltak og sikre oppslutning. I en slik sammenheng er det viktig at planer møter den lokale virkeligheten. Storbyer får mye oppmerksomhet i media og offentlig debatt; utfordringene i distriktskommuner kan være helt andre.

DRIVKRAFT – innovasjon i planlegging

DRIVKRAFT er knyttet til innovasjonsprosesser i tre sentrale kystkommuner – Senja, Vestvågøy og Vågan. Disse kommunene er i gang med eller skal til å utarbeide Klima-, miljø og energiplan, og har forventninger om at de nye planene skal være solide og handlingsrettede. Kjernen i DRIVKRAFT er å gi plan- og implementeringsprosessen sett under ett ei innovativ innretning, nettopp for å realisere disse ambisjonene. Da er det nødvendig å få innbyggerne og næringslivet med på laget. Ungdommene er de viktigste og mest utålmodige (Selboe og Sæther 2018). De eier framtida når det gjelder energi og klima, og når det gjelder å opprettholde livskraftige distriktskommuner. Et næringsliv basert på fornybar energi og klimavennlig drift er essensielt for å realisere ei slik utvikling. Viktige deler av dette næringslivet, som fiskeri, oppdrett og reiseliv, preges av stor vekstkraft, men også av utfordringer knyttet til klima, energi og overgang til en sirkulær økonomi. Både for Senja og Lofoten er stabil og sikker strømforsyning en utfordring som kan hindre omstilling i samfunn, innenfor transport og i sentrale næringer.

I DRIVKRAFT er ambisjonen å skreddersy medvirkningen, og innrette den for samskaping. Medvirkning i planlegging har tradisjonelt handlet om å engasjere innbyggerne i planprosessen. Dette perspektivet ligger også bak bestemmelsene i PBL (§ 5.1-5.7). Ideen med å innrette den som samskaping både inn mot planprosessen og iverksettingen er ny for de kommunene som deltar, den er ny også i en nasjonal kontekst, og vi kjenner heller ikke til en slik modell for samskaping i KME-planlegging fra andre land. Den henter inspirasjon fra ideen med Oppgaveutvalg, som en del danske og norske kommuner har etablert (Torfing m.fl., 2017), fra lange tradisjoner med verksted som redskap for medvirkning i planleggingsprosesser (Amdam og Amdam, 1990) bruk av scenarier i strategisk planlegging (Albrechts 2006), erfaringer med digitalt borgepanel, som i Odense (Indenrigs-

og socialministeriet 2008-9), Participatory Value Evaluation (Mouter m.fl. 2020), og fra tidligere prosjekter med ungdomsforskere (Storvoll 2019).

Samskapingsideen og ideen om energiborgerskap omfatter også implementeringen. Samskaping i offentlig planlegging dreier seg om å utvikle strategier og løsninger som har oppslutning fra de involverte, ikke minst med tanke på gjennomføring (Torfing & Triantafillou 2016, Hanssen & Hofstad 2020). Det dreier seg også om å overkomme institusjonelle, organisatoriske og økonomiske barrierer for at planene kan gjennomføres. Det finnes ytterst få studier av offentlige planprosesser som ser planlegging og iverksetting i sammenheng, noe som er nødvendig for å trekke konklusjoner om hvor nyttig eller vellykket nye modeller for planlegging gjennom samskaping er.

DRIVKRAFT-modellens hovedide er at planlegging og iverksetting skal ses i sammenheng, organisert som en varig, interaktiv prosess der samskaping er det viktigste arbeidsredskapet. Hovedgrepet består i å organisere prosessen slik at nye ideer, prosjekter og ny kunnskap raskt kan kobles til både planprosess og implementering av KME. Dette er en *organisatorisk innovasjon*. Innovasjonen utfordrer de administrative og politiske strukturene som rammer inn planlegging; lover og regler, tidsperspektiv, saksbehandling, høring og politisk behandling. De nye ideene forventes å føre til innovasjon i tjenester, teknologi og lokal forvaltning, altså *policy-innovasjon*. En tredje type innovasjon som ventes å komme ut av prosjektet, er *kognitiv innovasjon* ved at både ungdom og næringsaktører i større grad forstår seg selv som «energiborgere».

Prosjektet vil basere seg på et sett av verktøy i innovasjonsarbeidet. Det skal gjennomføres *KME-verksted* der alle kommunene deltar sammen med ungdommer, næringsliv og forskere. *Deltakende verdievaluering* (participatory value evaluation) er utviklet av forskere ved Technische Universitet Delft, og gjennomføres for å få deltakere til å engasjere seg i avveiningen av konkrete lokale spørsmål og dilemma knyttet til klima-, miljø og energiplanlegging. Metoden videreutvikles for bruk i DRIVKRAFT, og vil generere data som åpner for internasjonalt komparativ analyse. Et tredje element er ungdomsforsker-ordningen, hvor elever i videregående skoler får anledning til å hospitere i lokale bedrifter for å fordype seg i bedriftsrelevante oppgaver knytta til klima, miljø og energi. Målet er å bidra til nye, bærekraftige løsninger. Sammenhengen mellom elementene i modellen er illustrert i fig. 1.

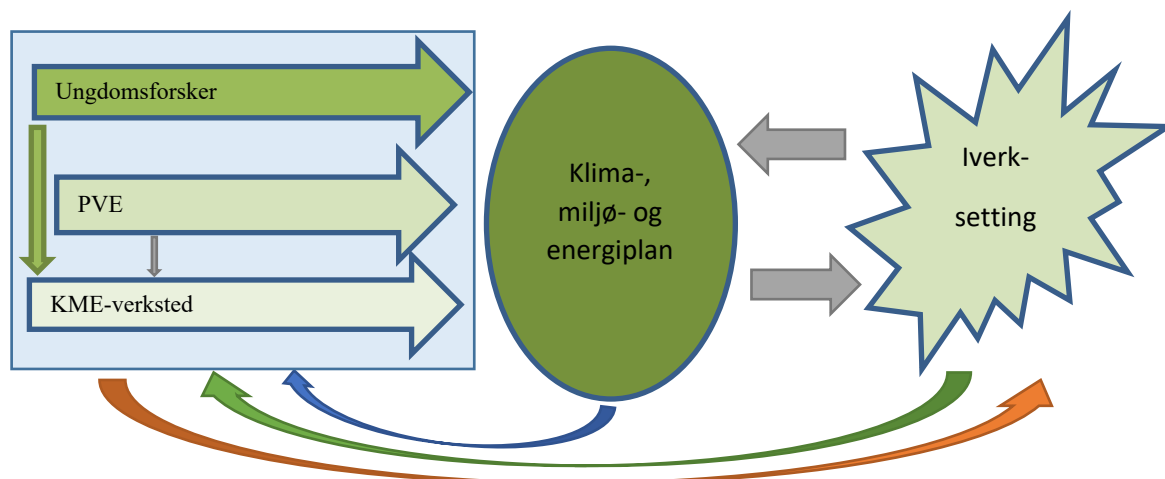

Fig. 1: DRIVKRAFT-modellen

Prosjektet er et samarbeid mellom Senja kommune, Vågan kommune, Vestvågøy kommune, Lofotrådet, UiT Norges arktiske universitet, Technische Universitet Delft, Nordavind utvikling,

Durham University, Senja videregående skole, Aust-Lofoten videregående skole, Vest-Lofoten videregående skole og 6 bedrifter i Senja, Vågan og Vestvågøy.

Norges forskningsråd har innvilget støtte til prosjektet som et offentlig innovasjonsprosjekt som skal gå over fire år. Senja kommune er prosjekteier og har det overordnede ansvaret. UiT Norges arktiske universitet er ansvarlig for forskningsdelen. Det er ytterst få slike innovasjonsprosjekter i NFR som involverer kommuner i nord, færre som har en nordnorsk kommune som prosjektleder og enda sjeldnere at UiT er partner.

Prosjektet er dermed unikt ved UiT. Det bidrar til forsknings- og utviklingsarbeid i samarbeid med sentrale aktører i to regioner hvor universitetet har ambisjoner om å være til stede og allerede har gode kontakter. Kommunene skal drive arbeidet i nært samarbeid med forskere fra UiT, Durham University og TU Delft. Involveringen av ungdom og næringsliv er spesiell i tilknytning til kommunal planlegging og utfordringene knyttet til klima og energi. For kommunene innebærer prosjektet en mulighet til å være nytenkende, og til å lære av hverandres innovasjonsprosesser. Prosjektet fikk karakteren 6 i NFR sin søknadsvurdering. Vurderingen er vedlagt.

Forskningsspørsmål

Dynamikken i prosjektet skapes blant annet i vekselvirkningen mellom innovasjonsarbeid og forskning. Forskningen er dermed tiltenkt en aktiv rolle i innovasjonsarbeidet.

Hovedproblemstilling

Hvor egnet er den valgte samskapingsmodellen når det gjelder å få i stand og vedlikeholde reell samskaping i utforming og implementering av Klima-, miljø- og energiplanen i distriktskommuner?

Forskningsspørsmål

- 1 Er de institusjonelle rammene for plantypene og -redskapene som anvendes, egnet til å ivareta de ideene og synspunktene som samskapingen genererer?
- 2 Styrkes energiborgerskapet gjennom deltakelsen i samskapingsarenaene?
- 3 Hvilke forskjeller og hvilke likheter ser vi mellom ulike aktører mht. hvordan de vurderer motstridende hensyn i klima-, miljø- og energipolitikken opp mot hverandre?
- 4 Hvilke typer av løsninger peker seg ut som mest hensiktsmessige i distriktskommunenes KME-arbeid?

Forskningsdelen i innovasjonsprosjektet skal samle inn data på ulike stadier i innovasjonsprosessen, og formidle funn fra analysene til hele prosjektteamet, ungdommer og samarbeidspartnere.

Stipendiatprosjektet

Stipendiaten skal undersøke forbindelsen mellom energiborgerskap og KME-planlegging, ut fra et overordnet spørsmål om hvorvidt denne forbindelsen skaper institusjonelle endringer og innovasjoner og på hvilke måter dette skjer. Ideer om energiborgerskap (Devine Wright 2007) og nyere forståelser av medvirkning (Geissel og Joas 2013; Clark m.fl. 2014; Fung 2015) har flere fellestrekk, og begge disse forskningsfeltene er i sterk utvikling. Det er imidlertid behov for å bringe dem i tettere forbindelse med hverandre teoretisk og gjennom empiriske studier. Den teoretiske ambisjonen i stipendiatprosjektet vil mer spesifikt dreie seg om å utforske forbindelsen mellom energiborgerskap og demokrati med utgangspunkt i det som beskrives som materielt demokrati (Chilvers & Longhurst 2016, Ringholm 2022 (under publisering)). Den empiriske delen dreier seg om å undersøke hvordan denne forbindelsen gjør seg gjeldende i kommunenes KME-planlegging og de institusjonelle implikasjonene det kan medføre. De datasettene som er planlagt i DRIVKRAFT-prosjektet er godt egnet for dette; spesielt data fra PVE-verkstedene og ungdomsforskerordninga. Studien kan gjennomføres både gjennom kvalitative og kvantitative data, gjerne i kombinasjon.

Stipendiaten vil også ha behov for supplerende data, enten i form av intervju eller observasjonsstudier. For at stipendiaten skal kunne samarbeide godt med forskerne i prosjektet er avhandlingen tenkt som en antologi som kan baseres på samforfatterskap med forskere i Tromsø, Durham og Delft.

Forankring: Strategisk og i fagmiljøet

Prosjektet springer ut av ARC (Smart Senja og De grønne øyene), en strategisk satsing ved UiT i form av et senter som har som ambisjon å bidra til omstilling for økt fornybar energi i Arktis. Det kan trekke på det faglige arbeidet som gjennomføres i Smart Senja-prosjektet og vil også bidra til kunnskapsutviklingen i satsingen «De grønne øyene» i Lofoten. Videre vil det skape forbindelse mellom de to nevnte prosjektene. Prosjektet har dermed et godt fundament i de strategier som UiT har for forskning og kompetanseutvikling i nord. Dette prosjektet inkluderer empiri basert på UiTs beliggenhet i nord, og skal bidra til den internasjonale forskningslitteraturen.

Forskningsgruppen Governance er flerfaglig og inkluderer offentlig politikk, arealplanlegging, kvantitativ metode, case studier og ARK satsingen på UiT. Forskere fra fagområdene statsvitenskap og planlegging er representert. Medlemmene av forskningsgruppen samarbeider om prosjekter og utveksler erfaringer fra sine respektive fagfelt.

Forskningsgruppen legger stor vekt på publisering og bruker størsteparten av møtetid på diskusjon av forskningspaper. Stipendiatene har forrang mht. paperframlegg. Forskningsgruppen har en strategi på sampublisering med stipendiat. Dette har resultert i flere nylige stipendiatpublikasjoner i norske og særlig internasjonale tidsskrifter (Kvalvik & Aarsæther, 2018; Lockert, Bjørnå, Haugen, & Salomonsen, 2019; Lockert, Bjørnå, & Krane, 2019; Stein, Buck, & Bjørnå, 2019; Svalestuen, Bjørnå, & Aarsæther, 2018; Iversen, A., Asche, F., Buck, M., Stein, J., & Svalestuen, S., (2020; Falch & Selle, 2022; Stei, Broderstad og Bjørnå, 2022;), i tillegg til at forskningsgruppens fast ansatte medlemmer har rundt 10 intrnasjonale publikasjoner de siste to årene. Forskningsgruppen har svært god gjennomføringsgrad av doktorgradskandidater med fem kandidater disputert de siste tre år innenfor 6-års regelen: Martin Sollund Krane, Åshild Lockert, Jonas Stein, Beate Steinveg, Karoline Jacobsen Kvalvik (de tre siste med levering av avhandling innenfor 4 år). Troy Broderstad har fått sin avhandling godkjent og skal disputere i februar. I forskningsgruppen legger vi til rette for et godt miljø, inkludering av stipendiatene og møtes en til to ganger pr mnd.

Rekruttering

I og med at DRIVKRAFT-prosjektet dreier seg om et tema som er svært langt framme både i den planfaglige og den politiske nasjonale og internasjonale debatten, regner vi med at det vil melde seg dyktige søkere til stillingen. Erfaringer viser at det har vært enkelt de siste årene å rekruttere engasjerte stipendiat til så vel forskningsgruppen Governance som til prosjekter med tilknytning til UiTs ARC-satsing. Det finnes masterstudenter og nylig uteksaminerte masterkandidater fra både Samfunnsplanlegging og kulturforståelse og Statsvitenskap som vil være aktuelle søkere. Erfaringene viser også at søkerne til stipendiatstillingene knyttet til ARC i stor grad tiltrekker seg søkere med bakgrunn fra andre utdanningsinstitusjoner – også med internasjonal utdanningsbakgrunn.

Veiledning og internasjonalt nettverk

Fra UiT er professor Toril Ringholm ved samfunnsplanlegging og kulturforståelse og professor Hans-Kristian Hernes ved statsvitenskap med i prosjektet, begge med tilknytning til ARC-senteret. Toril Ringholm leder forskningsarbeidet i DRIVKRAFT og skal fungere som hovedveileder. Også stipendiat Marie Koksvik Thorsen vil være knyttet til prosjektet, i og med at hennes prosjekt dreier seg om KME-planlegging, og en av kommunene i DRIVKRAFT er blant hennes case-kommuner. I tillegg til å være knyttet til ARC har alle de tre forskerne tilhørighet til forskningsgruppa Governance ved ISV. Videre

har DRIVKRAFT-prosjektet internasjonale samarbeidspartnere, fra TU Delft og Durham University, noe som vil gi stipendiaten god mulighet til å bygge faglig nettverk utenfor egen institusjon og til å ha en del av stipendiatperioden ved et utenlandsk universitet. Prosjektet bygger videre på den omfattende forskningen knyttet til evaluering av plan- og bygningsloven (EVAPLAN), og på arbeidet med involvering av lokalsamfunn i energiomstilling (Smart Senja)

Referanser

Albrechts, L. 2006: Shifts in strategic spatial planning? Some evidence from Europe and Australia. *Environment and PlanningA*, 38, 1149-1170

Amdam og Amdam 1990: Strategisk og mobiliserende planlegging. Planlegging etter dugnadsmetoden. Oslo: Det Norske Samlaget

Chilver, J. and Longhurst, N. 2016. Participation in Transition(s): Reconceiving Public Engagements in Energy Transitions as Co-Produces, Emergent and Diverse. *Journal of Environmental Policy and Planning*, 18:5, 585-607, DOI: 10. 1080/1523908X.2015.1110483

Clark, T. and coauthors. 2014. *Can Toqueville Karaoke? Global Contrasts of Citizen Participation, the Arts and Development*. Emerald

Devine Wright, P 2007. Energy Citizenship: Psychological aspects of evolution in sustainable energy transitions. In Murphy, J. (ed.): *Governing Technology for Sustainability*, pp. 63-88. Earthscan, London

Fung, A. 2015. Putting the public back into governance: The challenges of citizen participation and its future. *Public Administration Review*, 75(4), 513–522.

Geissel, B., 2013. On the Evaluation of Participatory Innovation, in Geissel, B. and M. Joas (ed): *Participatory Democratic Innovations in Europe*. Barbara Budrich Publishers

Hanssen, G. S. og H. Hofstad, 2020. Climate Leadership. Developing Innovative Strategic Tools to Improve the Partnership Mode of Planning. I Hagen, A. og U. Higdén (red.). *Innovation in Public Planning*. Cham. Palgrave Macmillan

Indenrigs- og socialministeriet 2008-9: Nærdemokrati. 11 eksempler på nærdemokrati i danske kommuner

Ringholm, T (kommer 2022): Energy citizens – conveyors of changing democratic institutions? Kommer i Cities' spesialnummer om institusjonell innovasjon våren 2022

Selboe, E. og E. Sæther 2018: Økologisk medborgerskap. I Haarstad, H. og G. Rusten (red.): Grønn omstilling norske veievalg. Oslo: Universitetsforlaget

Storvoll, R. 2019. Ung drivkraft i nord, Unges legitime medvirkning i stedsutvikling. Avhandling levert for graden philosophiae doctor, UiT Norges arktiske universitet, Tromsø

Torfinn, J., E. Sørensen, M. Winswold, A. Røiseland (2017): En ny politisk arbeidsform. Evaluering av oppgaveutvalg i Svelvik.

Torfinn, J. and Triantafyllou, P. (2016). Enhancing public innovation by transforming public governance? In J. Torfinn and P. Triantafyllou (Eds.), *Enhancing public innovation by transforming public governance* (s. 1–32). Cambridge University Press, Cambridge

Instituttets/senterets vurdering

Prosjekttittel:	Tjenestedesign (service design) som virkemiddel for innovasjon i offentlig sektor (Forskningsgruppen FIOl)
Strategisk forankring	Prosjekt vil bidra med viktig og ny kunnskap om innovasjon i offentlig sektor og dermed hvordan offentlige tjenester formes og omformes. Dette imøtekommer UiTs helhetlige ambisjon om å være samfunnsrelevant, samtidig som det vil være i tråd med ISVs strategiske fokus på temaene innovasjon og transformasjon (strategiplan 2019-2022), HSL-fakultetets strategi for perioden 2018-2022, forankret i UiTs strategi, «Drivkraft i Nord». I den nye strategien for UiT, følges denne satsningen opp. Prosjektet er viktig ettersom presset på de offentlige tjenestene øker, og dermed også på å finne nye (og mer effektive) løsninger for tjenesteproduksjon og analysere implementering av disse. Prosjektet innebærer samarbeid med kommuner og andre aktører i nord, jfr strategisk satsing.
Gjennomstrømmingsevne (navn fullførte dr.gradskand.)	Fagmiljøet har uteksaminert 8-10 Phd kandidater de siste årene, med god gjennomstrømming de siste årene.
Forankring i fagmiljø	Stipendiaten vil bli koplet til forskningsgruppen i organisasjon og ledelse, FIOl, der innovasjon i offentlig sektor er den samlede tematikken, og tjenestedesign et av gruppens forskningsprosjekter. Gruppen inngår i samarbeid med andre fakultet og aktører utenfor universitetet. Stipendiaten vil for øvrig være knyttet til det organisasjonsfaglige miljøet ved ISV som også er i forskningsfronten og har svært lang erfaring med veiledning av phd-studenter.
Rekrutteringsgrunnlag	Masterprogrammet i organisasjon og ledelse rekrutterer godt og har uteksaminerte studenter med solide karakterer. Flere av dem er motivert for videre forskningsutdanning. Fagmiljøet anser rekrutteringsgrunnlaget som godt og miljøets evne til å følge studentene opp og få dem til å gjennomføre, som god.
Kvalitet på søknaden (herunder evaluering av prosjekt/fagmiljø)	<p>Prosjektet dreier seg om tjenestedesign (service design) som virkemiddel for innovasjon i offentlig sektor. Det utforsker følgende spørsmål: (1) Hva kan forklare konseptets popularitet og raske spredning? (2) Bidrar tjenestedesign til innovative løsninger i offentlig sektor, og hva kjennetegner i så tilfelle disse? (3) Spres disse innovasjonene mellom offentlige organisasjoner og hva hemmer og fremmer eventuelt spredning av innovasjonene? (4) Hva hemmer og fremmer implementering av eventuelle innovasjoner? Og til sist, (5) hva er implikasjonene av inntoget av en ny profesjon i offentlig sektor?</p> <p>Søknaden vurderes ut fra skissen som viser til bakgrunn og fremvekst for prosjektets sentrale begrep og problemstilling og viser aktualiteten av dette for innovasjonsprosesser i nord.</p> <p>Forskningsgruppen og fagmiljøets publiseringer, også internasjonale, viser at de er svært sentrale bidragsyttere i feltet som deltar aktivt i utviklingen av det og at miljøet holder svært god kvalitet.</p> <p>Forskningsgruppen er også med i et tverrfaglig prestisjefylte 'Consortium for Patient Centered Artificial Intelligence', som er eksternt evaluert med svært gode vurderinger. De klare parallellene</p>

	mellom disse to prosjektene gjør at stipendiaten vil dra nytte av tidligere tildelt stipendiat på dette prosjektet. Søknaden kommer altså fra et meget solid faglig miljø.
Forslag til veileder(e)	Førsteamanuensis Hilde M. Pettersen, førsteamanuensis Frank Holen og professor Turid Moldenæs, vil utgjøre et godt veileder team.
Instituttets rangering av søknaden	Søknaden er meget godt strategisk forankret på ISV, HSL og i UiTs strategier. Den er også forankret i et svært godt fagmiljø som publiserer aktivt og deltar i forskningsfronten på fagfeltet. Rekrutteringsgrunnlaget synes god. Fagmiljøet har utdannet en rekke doktorgradsstudenter. <i>Søknaden, slik den vurderes ut fra skissen er tydelig formulert og skriver seg inn i fagets forskningsfront. Søknaden rangeres som nr. 2, men det påpekes at søknaden og miljøet den kommer fra er svært godt og at ISV er et stort fagmiljø.</i>

Søknad om midler til stipendiatstilling med oppstart i 2023
Tjenstedesign (service design) som virkemiddel for innovasjon i offentlig sektor
Forskningsgruppen FIOl

Tjenstedesign eller ‘service design’, som er den engelske betegnelsen, er en av de nyeste konseptene (organisatoriske ideene) som er ment å fremme innovasjon i offentlig sektor. Kort fortalt handler det om å skape innovasjoner gjennom samarbeid med designere; personer som er utdannet for og arbeider med kreative tjenester, som eksempelvis grafisk design. Ved å overføre designernes metoder til utforming av offentlige tjenester skal «helhetlige tjenester som tar utgangspunkt i sluttbrukeren, enten denne er pasient, en innbygger eller en kunde» (regjeringen.no) utvikles.

Begrepet ‘service design’ ble lansert i 1982 (Shostack, 1982), og har siden begynnelsen av 1990-tallet utviklet seg til å bli en bevegelse, gjennom etablering av utdanninger, nettverk, konferanser og konsulentselskaper (Catalanotto 2018).¹ Tjenstedesign er i dag et aktivitetsfelt i sterk vekst, der både tilbudet og etterspørselen etter denne formen for design vokser raskt (Pettersen mfl. 2021). På 2000-tallet ble konseptet introdusert i offentlig sektor og koplet til innovasjon av offentlige tjenester. Ifølge Clark og Craft (2019) er designtenkingen blitt en populær tilnærming for offentlige myndigheter verden rundt, i møte med komplekse styringsutfordringer. Tjenstedesign fremheves som velegnet for å løse mange og svært ulike problemer som frafall i utdanningen, fattigdom, miljøproblemer samt sosiale og økonomiske utfordringer (Cooper, 2019) – det som kan kalles ‘wicked problems’ – problemer som fremstår som uløselige. Dette har blant annet ført til etablering av offentlige innovasjonslaboratorier. MindLab i Danmark som ble etablert i 2002, var et av verdens første offentlige innovasjonslaboratorier for offentlig sektor, og arbeidet har inspirert til spredning av lignende laboratorier og brukersentrerte designmetoder i mange land.

Tjenstedesign har også gjort sitt inntog i Norge og ikke minst i norske kommuner. I Nord-Norge har for eksempel Nordnorsk design og arkitektursenter (Noda), utviklet og gjennomført et program for tjenstedesign i kommuner. I den forbindelse har de koplet designere til kommunale utviklingsprosjekter. Foreløpig er dette programmet gjennomført planlagt i samarbeid med Flakstad, Ibestad, Meløy og Tromsø kommune. Målet har vært at kommunene skulle forsøke å finne løsninger på svært ulike utfordringer, fra «besøksforvaltning

¹ Allerede i 2005 etablerte Arkitekt- og designhøgskolen i Oslo utdanning i tjenstedesign. Dette var omtrent samtidig som en av pionerene på området, Stanford D. Shool, etablerte en slik utdanning.

rundt Lofoten nasjonalpark» i Flakstad til «Arktisk demokrati» i Tromsø Kommune.² Samtidig er det noen offentlige institusjoner som peker seg ut som å ha vist særlig interesse for tjenstedesign, som sykehusene. Et annet eksempel er NAV, som har etablert flere interne stillinger i tjenstedesign. Det samme har Oslo kommune. Verdt å nevne er det også at KS (kommunens arbeidsgiverorganisasjon) har utviklet en egen «Idekatalog for tjenstedesign». Dette er en veileder for hvordan tjenstedesign kan brukes for «å skape nye tjenester og finne nye løsninger».³ En annen viktig aktør i dette bildet er Design og arkitektur Norge (DOGA), som er en del av det norske offentlige virkemiddelapparatet. Sammen med Digitaliseringsdirektoratet har DOGA etablert StimuLab-ordningen, som støtter offentlige organisasjoner som tar i bruk tjenstedesign i nyskappingsprosjekter. Denne ordningen har gitt støtte til en mengde utviklingsprosjekter siste årene.⁴ Dette er eksempler som viser at tjenstedesign er på rask fremmarsj i norsk offentlig sektor, samtidig som det er lite forskning som tematiserer og problematiserer overføringen av dette konseptet fra private bedrifter til offentlig sektor, samt at offentlige myndigheter bidrar til å skape et marked for tjenstedesignere og konsultantselskap som tilbyr slike tjenester.

Forskningen knyttet til tjenstedesign er per i dag nokså fragmentert, både når det gjelder teoretisk begrepsapparat og disipliner som har vært opptatt av ideen og fenomenet (se for eks. Cark og Craft 2019, Teixeira mfl. 2017, Johansson-Sköldberg mfl. 2013). Det er også lite forskning om tjenstedesign i offentlig sektor, samt lite forskning basert på organisasjonsfaglige tilnærminger.⁵ En masteroppgave skrevet ved instituttet våren 2021 – en studie av implementering av to av prosjektene som ble gjennomført i forbindelse med NODAs program, viser at kommunen står overfor implemeneringsutfordringer (Risvand Mo 2021). Spredningen av tjenstedesign til offentlig sektor innebærer dessuten inntoget av en helt ny profesjon, designerne, som i utgangspunktet er nokså fremmed for denne sektoren. Hva deres inntog innebærer vet vi også lite om.

I dette prosjektet vil følgende spørsmål være spesielt interessante å utforske: (1) Hva kan forklare konseptets popularitet og raske spredning? (2) Bidrar tjenstedesign til innovative løsninger i offentlig sektor, og hva kjennetegner i så tilfelle disse? (3) Spres disse innovasjonene mellom offentlige organisasjoner og hva hemmer og fremmer eventuelt spredning av

² «Arktisk demokrati» er et delprosjekt i prosjektet «Arktisk hovedstad».

³ <https://www.anskaffelser.no.verktøy/veiledere/guide-til-tjenstedesign>.

⁴ <https://www.digdir.no/stimulab/dette-er-stimulab/786>

⁵ Kurtmollaiev mfl. (2018) er av de få som har studert tjenstedesign i et organisasjonsteoretisk (adopsjon av tjenstedesign i Telenor i et institusjonelt) perspektiv og Trischler mfl. (2018) har studert tjenstedesign i offentlig sektor (merverdien av å bringe brukergrupper inn i tjensteutforming).

innovasjonene? Selv om det kan argumenteres for at det er noen betingelser i offentlig sektor som kan tenkes å fremme spredning av gode innovasjoner mellom organisasjoner – de står overfor nokså like «problemer» og forholder seg ofte til de samme reformene – kan det likevel, med støtte i organisasjonsforskningen, argumenteres for at det er vanskeligere å spre og ta i bruk innovasjoner enn å skape dem.⁶ (3) Hva hemmer og fremmer implementering av eventuelle innovasjoner? Designerne som bidrar i prosessen med å utvikle innovasjonene er heller ikke særlig opptatt av selve implementeringen – om og på hvilken måte innovasjonen tas i bruk. Og til sist, (5) hva er implikasjonene av inntoget av en ny profesjon i offentlig sektor – hva er profesjonens kunnskapsgrunnlag, erstatter de andre konsulentgrupper som eksempelvis ledelseskonsulenter, og bidrar de til å rutinisere innovasjonstenkning og innovasjoner?

Stipendiaten vil bli koplet til forskningsgruppen i organisasjon og ledelse, FIOl, der innovasjon i offentlig sektor er den samlende tematikken, og tjenstedesign et av gruppens forskningsprosjekter. I den forbindelse arbeides det med en bok om tjenstedesign i offentlig sektor, der flere norske forskningsmiljø bidrar (se under). Forskningsgruppen er også med i et tverrfaglig prosjekt 'Consortium for Patient Centered Artificial Intelligence', som er et samarbeid med flere fagmiljø ved Helsefak., NT-fak., og kliniske miljøer ved Universitetssykehuset i Nord-Norge (UNN). Forskningsgruppen ble invitert inn i prosjektet på bakgrunn av fagmiljøets forskningskompetanse innen implementering, og deltar med en arbeidspakke der temaet er betingelser for vellykket implementering av kunstig intelligens i klinisk praksis. 1. januar 2022 ble det ansatt en stipendiat i dette prosjektet. Det er klare paralleller mellom disse to prosjektene som vil bidra til å styrke prosjektene gjensidig, både i forholdet til designtenkningen og den teoretiske tilnærmingen.

Teoretisk er prosjektet i tjenstedesign tenkt plassert innenfor en nyinstitusjonell tilnærming, der vekten særlig er lagt på spredning og omforming av konsepter (organisatoriske ideer) og virkningen av disse på den mottagende organisasjonen (jf. Meyer og Rowan 1977, DiMaggio og Powell 1983, Czarniawska og Sevón 1996, Røvik 1996; 2007; 2016). Veiledere vil være førsteamanuensis Hilde M. Pettersen, førsteamanuensis Frank Holen og professor Turid Moldenæs. Forskningsgruppen arbeider for tiden som vist til over, med en bok om tjenstedesign i offentlig sektor, planlagt publisert tidlig i 2023, og Hilde M. Pettersen publiserte i 2021 et bokkapittel om tjenstedesign sammen med Kjell Arne Røvik og Kristin

⁶ Flere mekanismer kan bidra til å hemme en slik spredning. Noen av disse er: a) innovasjoner i offentlig sektor er ofte ideer (ikke ting), b) man vegrer seg for å imitere andre og andres praksiser, c) man favoriserer egne løsninger, d) mangel på incentiver, samt at tid og penger er knappe ressurser, e) implementering av innovasjoner er besværlig i seg selv, og f) mangel på translatørkompetanse (Røvik 2019).

Woll (Pettersen, Røvik og Woll 2021). Turid Moldenæs og Hilde M. Pettersen publiserte i 2020 en artikkel i *Journal of Professions and Organization* om den profesjonelle logikken til grafiske designere, og har en artikkel under arbeid som skal publiseres høsten 2022 om masterideen 'Design Thinking'. I disse arbeidene er det identifisert klare koplinger mellom designtenkingens generiske logikk, kunstig intelligens og innovasjonsfokuset i offentlig sektor, disse prosjektene vil samlet ha potensial for å bidra til teoriutvikling innen design av organisasjoner. Ønsket er å styrke denne satsingen ytterligere for slik å kunne plassere det organisasjonsfaglige miljøet ved ISV i forskningsfronten både nasjonalt og internasjonalt.

Når det gjelder den videre strategiske forankring og relevans, vil et slikt prosjekt bidra med ny kunnskap om hvordan offentlige tjenester formes og omformes, fra globale ideer til lokale praksiser, samt om betingelsene for spredning av innovasjoner og innovasjonstenkning. En slik tilnærming vil også kunne imøtekomme UiTs helhetlige ambisjon om å være samfunnsrelevant, samtidig som det vil være i tråd med ISVs strategiske fokus på temaene innovasjon og transformasjon (strategiplan 2019-2022). Målet til ISV er å utvikle disse til «forskningsmessige tyngdepunkter». HSL-fakultetets strategi for perioden 2018-2022, som igjen er forankret i UiTs strategi, «Drivkraft i Nord», vektlegger at forskningskvaliteten- og aktiviteten skal styrkes og økes, samt at fagmiljøene skal være aktive i forskning som angår (de globale) samfunnsutfordringene. I den nye strategien for UiT som nå er i startgropen, følges denne satsningen opp. Vi mener dette prosjektet er viktig ettersom presset på de offentlige tjenestene øker, og dermed også på å finne nye (og mer effektive) løsninger for tjenesteproduksjon. En ting er å utvikle løsninger for gode tjenester, det kritiske punktet vil imidlertid være knyttet til hva som fremmer/hemmer implementering av disse.

Det organisasjonsfaglige miljøet ved ISV har lang erfaring med veiledning av phd-studenter, og har den siste 10-års perioden uteksaminert 8-10 studenter – til tross for et relativt lite fagmiljø. Status per i dag er at to studenter befinner seg i slutfasen og fire som er i gang med avhandlingsarbeidet (en av dem startet i januar 2022). Masterprogrammet i organisasjon og ledelse rekrutterer bra og har uteksaminerte studenter med solide karakterer. Flere av dem tar jevnlig kontakt med tanke på ledige stipendiatstillinger. Vi anser derfor rekrutteringsgrunnlaget som godt og at fagmiljøets evne til å følge studentene opp og få dem til å gjennomføre, er god.

Litteratur

- Catalanotto, D. (2018). *A tiny history of Service Design*. This book was first published under the Creative Commons Attribution-Non Commercial 4.0 International License in August 2018.
- Clarke, A. og Craft, J. (2019). The twin faces of public sector design. *Governance* 32:5-21.
- Cooper, R. (2019). Design research – Its 50-year transformation. *Design Studies*, vol. 65: 6-17.
- Czarniawska, B. og Sevon, G. (2006). *Translating Organizational Change*. Berlin, New York: De Gruyter.
- DiMaggio og Powell (1983). The Iron Cage Revisited: Institutional Isomorphism and Collective Rationality in Organizational Fields. *American Sociological Review*, 48: 147-60.
- Johansson-Sköldberg, U., Woodilla J. og Cetkaya, M. (2013),. *Design Thinking: Past, Present an Possible Futures*. John Wiley & Sons Ltd.
- Kurtmollaiev, A., Fjuk, A., Pedersen, P.E., Clatworthy, S. og Kvale, K. (2018). Organizational Transformation through Service Design: The Institutional Logics Perspective. *Journal of Service Research*, vol 21(1): 59-74.
- McGann, M., Blomkamp, E., Lewis, J.M. (2018). The rise of public sector innovation labs: experiments in design thinking for policy. *Policy Sci.* 51:249-267.
- Meyer, J.W. og Rowan, B. (1977). Institutionalized Organizations: Formal Structure as Myth and Ceremony. *American Journal of Sociology*, 83(2): 340-63.
- Moldenæs, T, Pettersen, Hilde M. (2021). The professional project of graphic designers and universities' visual identities *Journal of Professions and Organization*, Vol. 8 (2), pp. 184–199.
- Moldenæss, T. og Pettersen, Hilde M. (2022). Design Thinking as Masteridea?, kommende i Festschrift für Michael Schmidt und Marie-Theres Federhofer, Nordlit spesialnummer, september 2022
- Pettersen, H.M., Røvik, K.A., Woll, K. (2021). Tjenestedesign – nytt, nyttig og nødvendig?, i Blindheim, B-T., Klemsdal, L., Røvik, K.A. (2021) *Design av organisasjon*, Universitetsforlaget.
- Mo, Risvand, E. (2021). *Har tjenestedesign kommet for å bli? En case-studie av hvordan tjenestedesign blir oversatt i offentlig sektor*, masteroppgave levert ved UiT Norges arktiske universitet, Institutt for samfunnsvitenskap, Tromsø.
- Røvik, K.A. (1996). Deinstitutionalization and the Logic of Fashion. I Czarniawska, B. og Sevon, G. (red.). *Translating Organizational Change*. Berlin, New York: De Gruyter.
- Røvik, K.A. (2007). *Trender og translasjoner. Ideer som former det 21. Århundrets organisasjon*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Røvik, K.A. (2016). Knowledge Transfer as Translation: Review and Elements of an Instrumental Theory. *International Journal of Management Review*, Vol. 18, 290-310.
- Shostack, L.G. (1982). How to Design a Service. *European Journal of Marketing*, Vol. 16 (1): 49-63.
- Teixeira J.G, Patricio, L., Huang K-H., Fisk, R.P., Nóbrega, L og Constantine, L. (2017). *The MINDS Method: Integrating Management and Interaction Design Perspectives for Service Design*.
- Trischler, J., Scott, D.R. (2016). Designing public services. The usefulness of three service design methods for identifying user experiences. *Public Management Review*, Vol 18: 718-739.